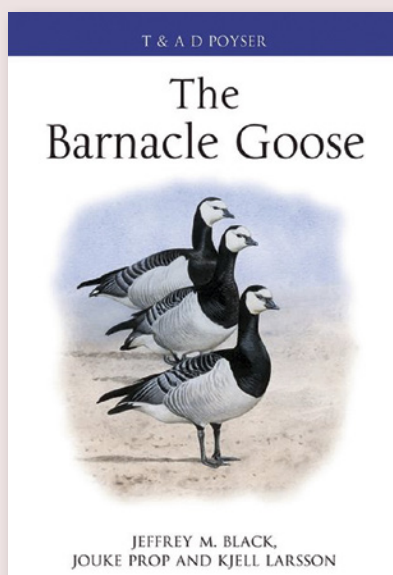

The Barnacle Goose

J.M. Black, J. Prop & K. Larsson 2014.
T & AD Poyser / Bloomsbury, London
ISBN 978-147-29-1157-5. Harde kaft, 288
pp. Prijs £ 45,00.

The Barnacle Goose is een monografie die meer dan 35 jaar aan Brandganzen-onderzoek samenbrengt. De auteurs produceerden in 2007 een eerdere versie van dit boek onder de naam *Wild Goose Dilemmas*. Deze nieuwe uitgave is echter voor een deel herschreven en actueel gemaakt, wat veel inzicht geeft in de recente ontwikkelingen in de Brandganzenpopulaties. Het boek richt zich op twee van de vijf ter wereld voorkomende populaties; namelijk de populatie die broedt op Spitsbergen en overwintert op de Solway Firth tussen Engeland en Schotland, en de populatie die is gaan broeden op eilanden in de Baltische zee. Deze vogels overwinteren in Nederland en Duitsland. De Spitsbergen-populatie is opmerkelijk aangezien zij met uitsterven werd bedreigd in het midden van de 20ste eeuw. Nadat er in 1948 nog maar 300 individuen geteld werden, werd de populatie met succes beschermd en nu overwinteren er zo'n 30 000 ganzen op de Solway Firth. De Baltische populatie is evenzo bijzonder aangezien zij haar Arctische levensstijl deels heeft opgegeven ten gunste van het broeden in zuidelijke gebieden. In hun boek proberen de auteurs antwoord

te geven op twee gerelateerde vragen: wat maakt een gans succesvol en welke individuele karakteristieken zijn de drijfveren achter populatie-uitbreiding? Om deze vragen te beantwoorden behandelen de auteurs voor de twee verschillende populaties het gedragsrepertoire van de Brandgans en de invloed van de verschillende gedragingen op hun overleving en reproductie.

Het boek is fraai verzorgd, met zwart-wit grafieken en mooie illustraties van gedragingen van de ganzen. In het midden is een deel met kleurfoto's van ganzen in hun verschillende leefomgevingen door het jaar heen. De tekst, die plezierig is om te lezen, omvat 15 hoofdstukken met aan het eind van elk hoofdstuk een beknopte samenvatting. Voor de echt geïnteresseerde staan ook de gebruikte statistische tests beschreven. Na een introductie van de soort en de studiepopulaties en gebieden wijden de auteurs een heel hoofdstuk aan hun onderzoeksmethoden. Het is erg interessant om de gebruikte methoden zo naast elkaar beschreven te zien en dit mooie overzicht is een leidraad voor zowel de onderzoeker als de fervente vogelaar die graag wil weten wat voor metingen aan ganzen allemaal mogelijk zijn.

De daarop volgende hoofdstukken concentreren zich op gedragingen van ganzen bij onder andere het vinden van partners, in de lange-termijnrelaties die daaruit volgen, het gezinsleven en het vinden van voedsel. Verder wordt het voorkomen van nestparasitisme en adopties behandeld. Ganzen staan bekend om hun monogame levensstijl, waarbij ze als team samenwerken in de competitie met andere ganzen en het opvoeden van de jongen. Interessant genoeg bestaan de meeste paartjes in de Spitsbergenpopulatie uit partners van gelijke leeftijd, zelfs als dit nieuwe partners betreft na een verlies van de oude. Vaak zijn die partners ook nog eens opgegroeid in dezelfde Arctische omgeving. Maar hoe kunnen ganzen leeftijdsgenoten die in hetzelfde gebied zijn opgegroeid herkennen? In het overwinteringsgebied mengen de verschillende kolonies zich. Op basis van experimenten met jonge Brandganzen in

gevangenschap, blijkt het vinden van de partner uit hetzelfde gebied te verlopen op basis van herkenning van oude bekenden en niet op basis van eigenschappen die vogels van dezelfde kolonies mogelijk delen. Wanneer een partner sterft of verdwijnt, kost het de meeste ganzen dan ook drie tot negen maanden om een nieuwe partner te vinden. Verder selecteren ganzen hun partners ook op basis van vergelijkbaar formaat. Hoe groter het verschil in het formaat van de partners, hoe lager het broedsucces. De auteurs concluderen hieruit dat compatibiliteit van de partners belangrijk is voor de fitness van beide individuen.

Hoewel 80% van de ganzen in de Spitsbergenpopulatie aan nestbouw begint, blijkt dat het verrassend weinig ganzen lukt om een broedsel groot te brengen (17%). De hoofdstukken 9, 10 en 11 geven meer inzicht in de factoren die reproductie en overleving beïnvloeden. Hier behandelen de auteurs de kosten die geassocieerd zijn met het broeden, factoren die lichaamsgrootte beïnvloeden en de effecten hiervan op het reproductiesucces, en het grote belang van timing in de jaarlijkse cyclus van de gans voor succesvolle voortplanting en overleving. In de twee daaropvolgende hoofdstukken wordt besproken hoe plaatstrouw de ganzen zijn en hoeveel uitwisseling er is tussen populaties. Vooral jonge mannetjes verlaten hun geboortegebied en verder is er ook bewijs dat vooral grote mannetjes en kleine vrouwtjes een grotere kans hebben weg te trekken. In de laatste twee hoofdstukken worden de populatiedynamica, bescherming en de interactie tussen landbouw en de ganzen behandeld.

De auteurs concluderen dat het aanpassingsvermogen van de Brandgans aan veranderingen in de omgeving groten-deels de groei van de twee studiepopulaties kan verklaren. Ondanks de groeiende aantallen en de schijnbaar oneindige vindrijkheid van de Brandgans om nieuwe gebieden te koloniseren, blijkt het echter voor het individu erg moeilijk om zich voort te planten. Hierdoor is het lastig te bepalen in hoeverre Brandganzen zich opnieuw kunnen aanpassen als hun

omgeving nog meer verandert. Dit boek is een goed voorbeeld van hoe een nauwgezet en grondig lange-termijn onderzoek een geweldige hoeveelheid inzicht kan verschaffen in deze mooie vogels. - *Margje de Jong*

Atlas des Vogelzugs

Ringfunde deutscher Brut- und Rastvögel

F. Bairlein, J. Dierschke, V. Dierschke, V. Salewski, O. Geiter, K. Hüppop, U. Köppen & W. Fiedler 2014. AULA-Verlag, Wiesbaden. ISBN: 978-3891047705, harde kaft, 567 pp. Prijs € 49,99.

In veel Europese landen verschenen de afgelopen jaren atlassen waarin ring- en terugmeldgegevens van vogels gepresenteerd werden. In 2013 was Finland als laatste aan de beurt met het eerste deel van hun indrukwekkende atlas (zie *Limos* 86: 248-249). Vorig jaar verscheen het minstens zo indrukwekkende tweede deel. Eveneens vorig jaar verscheen de langverwachte atlas van onze oosterburen: de *Atlas des Vogelzugs*. Omdat er veel 'grensverkeer' bestaat tussen de vogelpopulaties in Duitsland en Nederland was er tijdens de analysefase van dit boekwerk al herhaaldelijk contact met onze Duitse collega's over de gegevens. Zodoende konden we een beetje in de keuken kijken en zagen we wat een monsterklus de vervaardiging van een dergelijke atlas is.

De Duitsers hebben zich veel moeite getroost hun dataset zo compleet mogelijk te maken. Naast de gegevens uit

de eigen database werden ook gegevens opgevraagd bij EURING, de overkoepelende organisatie waar alle Europese ringcentrales bij zijn aangesloten, en werden enkele centrales direct benaderd om de gegevens te complementeren. Bovendien zijn waarnemingen van gekleurde vogels in Duitsland meegenomen waar deze voorhanden waren. Hierdoor ontstaat een zeer volledig beeld van de verplaatsingen van vogels tussen Duitsland en de rest van de wereld. Niet meegenomen zijn gegevens afkomstig van studies met satellietzenders, GPS-loggers of geolocators. In totaal zijn circa 1.5 miljoen terugmeldingen van bijna 1 miljoen vogels in de Atlas verwerkt. De eerste vogels werden in Duitsland geringd in 1901, maar de nadruk in deze atlas ligt op de periode na 1945.

De atlas is fors van formaat, en bijna vierkant, maar zal nog wel in de meeste boekenkasten passen. Ook het aantal pagina's is te overzien. Er zijn landen die het wat dat betreft heel wat bonter hebben gemaakt (zoals de Deense atlas met zijn 870 pagina's, hoogte van 33cm en gewicht van 8 kg). De layout is duidelijk en prettig met kaarten in geeltinten en boxen en samenvattingen in lichtblauw. De kaartbeelden zijn rustig en de gebruikte symbolen zijn duidelijk. De betekenis van de gebruikte symbolen wordt niet uitgelegd in het onderschrift van de figuren, maar op de binnenzijde van de achterkaft is een uitgebreide legenda opgenomen. Zo'n centrale legenda is op zich geen slecht idee, maar nog handiger was het geweest als deze op een los inlegvel was geplaatst zodat niet steeds gebladerd hoeft te worden.

De eerste 15 pagina's schetsen de geschiedenis van het vogels ringen in Duitsland. Ook hier weer de foto van Hans Christian Mortensen, de Deense *founding father* van het ringonderzoek, die ik ook al in 13 andere atlassen tegenkwam. Daarna volgen 10 pagina's waarin wordt ingegaan op algemene patronen in de trek van Duitse vogels, veranderingen in doodsoorzaken, de betekenis van jacht en andere statistieken. Dit deel is rijk geïllustreerd met grafieken en informatief

zonder langdradig te worden. Op zes pagina's worden materiaal en methoden beschreven; daarna worden de soortbesprekingen voorgeschoteld. Per soort worden over het algemeen twee tot zes kaarten gepresenteerd. Wat er in de kaarten te zien is varieert. Vrijwel altijd is er één kaart waarop de locaties van alle buitenlandse terugmeldingen staan van in Duitsland geringde vogels, zonder verbindinglijn naar de ringlocatie. Soms wordt dit aangevuld met een kaart waarop alle buitenlandse ringlocaties staan van in Duitsland teruggemelde vogels. Soms ook wordt de informatie uit beide bronnen gecombineerd in één kaart. Daarnaast zijn er vaak nog kaarten waarin verplaatsingen in bepaalde jaargetijden of van verschillende leeftijdsklassen worden weergegeven. In deze kaarten worden wel verbindinglijnen met de ringlocaties getoond. In alle kaarten zijn terugmeldingen binnen Duitsland niet zichtbaar. Dat geeft een wat vertekend beeld. Duitsland is een groot land, dus ook verplaatsingen *binnen* Duitsland zijn interessant genoeg om te tonen. Bovendien ontstaat nu uit de kaarten van veel soorten de indruk dat deze dikwijls aanzienlijke afstanden afleggen terwijl verreweg de meeste verplaatsingen over kleine afstanden binnen Duitsland plaatsvinden, maar niet in de kaarten zijn opgenomen. De kaart van de Steenarend werkt op de lachspieren: ik kijk naar een grote kaart van Duitsland en nabije omgeving die helemaal leeg is op één lijntje met één puntje na van die ene arend die de grens met Oostenrijk is overgestoken. Toevoeging van de verplaatsingen binnen Duitsland was hier toch echt op zijn plaats geweest!

Juist omdat Duitsland zo groot is en uit heel verschillende regio's en habitats bestaat zijn, waar mogelijk, aparte kaarten opgenomen voor terugmeldingen van vogels geringd in zes verschillende regio's. Snel naar de Zwartkop gebladerd. En inderdaad; bij de Zwartkoppen geringd in Zuidwest- en Zuidoost-Duitsland zien we een mooie dichotomie in de najaarstrek naar enerzijds het zuidwesten (Spanje en Portugal) en anderzijds het noordwesten (vooral Nederland en

België). Vanuit de andere regio's zien we dat niet, precies zoals we dat kennen uit de literatuur over deze flexibele vogeltjes. Een klein aantal Oost-Duitse Zwartkoppen trekt zelfs zuidoostelijk weg en wordt teruggemeld in het Midden-Oosten, dus de *migratory divide* van de Zwartkop kan niet ver ten oosten van Duitsland liggen. Er zijn ook kaartjes met de terugmeldlocaties in de winter van 76 in het broedseizoen geringde Zwartkoppen. Maar wacht eens even, die Zuid-Duitse Zwartkoppen zouden tegenwoordig toch naar Engeland gaan? Er zijn echter maar twee terugmeldingen uit Engeland. Eén van een vogel geringd in Baden-Württemberg en één uit Oost-Duitsland. Overwinteren er tegenwoordig toch minder Duitse Zwartkoppen in Engeland dan men ons wil doen geloven?

Er zijn meer soorten waarbij de uitsplitsing naar regio's interessant is, zoals de kaarten van de najaarstrek en overwinteringslocaties van de Spreeuw. Dat er zulke grote verschillen zijn tussen Noordwest-Duitse (overwinteren allemaal in Nederland en Engeland) en Zuid-Duitse Spreeuwen (groot deel gaat naar Noord-Afrika) wist ik niet. Dit maakt zo'n atlas nou zo leuk: je kunt er eindeloos in bladeren en patronen ontdekken die je nog niet kende.

De Duitse atlas voldoet prima als naslagwerk en is voor ons extra relevant omdat met name verplaatsingen van vogels uit West-Duitse regio's veel overeenkomsten zullen vertonen met de patronen die onze vogels laten zien. Juist die uitsplitsing op regionaal niveau maakt de atlas interessant in vergelijking met andere atlassen, maar afgezien daarvan is het ook hier allemaal weinig vernieuwend. Maar misschien hoeft dat ook niet. Als we aan een ringatlas denken willen we toch vooral kaartjes zien met lijntjes en puntjes. En daar worden we in deze atlas uitgebreid op getraceerd. Als je er van houdt om lekker te grasduinen in die enorme hoeveelheid gegevens moet je deze atlas zeker aanschaffen, er valt genoeg te ontdekken.

- Henk van der Jeugd

Atlas Deutscher Brutvogelarten

K. Gedeon, C. Grüneberg, A. Mitschke, C. Sudfeldt, W. Eickhorst, S. Fischer, M. Flade, S. Frick, I. Geiersberger, B. Koop, M. Kramer, T. Krüger, N. Roth, T. Ryslavy, S. Stübing, S. R. Sudmann, R. Steffens, F. Vökler & K. Witt 2014. *Stiftung Vogelmonitoring Deutschland & Dachverband Deutscher Avifaunisten, Münster*. ISBN: 978-3-9815543-3-5. Harde koft, 800 pp. Prijs € 98,-

Van 2005 tot en met 2009 werd er in Duitsland geteld voor de eerste landelijke, op één karteermethode gebaseerde broedvogelatlas: de *Atlas Deutscher Brutvogelarten* (ADEBAR), die dit voorjaar (eindelijk) is verschenen. Eerdere atlassen waren inmiddels sterk verouderd: de enige landelijke atlas die na de hereniging verscheen was gebaseerd op gegevens uit het midden van de jaren tachtig. Met de ADEBAR wordt dit nu rechtgezet in 800, vaak dichtbeschreven maar overzichtelijk opgemaakte, pagina's.

Er werden 280 broedvogels vastgesteld; van de regelmatige broedvogels waren er 248 inheems en 20 exoot. Het middelgebergte en de Alpen herbergen natuurlijk de meeste soorten die je in Nederland niet aan zult treffen. Sommige daarvan komen nog verrassend dicht bij ons voor, zoals Cirlgors, Grijsze Gors en Notenkraker. In de telperiode werden Europese Steenpatrijs en Rode Rotslijster herontdekt.

Oost-Duitsland, het gebied met de hoogste soortendichtheid en de meeste bedreigde soorten, draagt bekende soorten bij zoals Grote Trap en Sperwergrasmus, maar ook honderden paren Bijeneters. In het noordwestelijke laagland broeden nog steeds Lachstern, Goudplevier en Bosruiter, maar alle drie zijn ernstig bedreigd. Verder herbergt Duitsland enkele opvallende exoten, waaronder Nandoe, Kalkoen en Geelkopamazone.

De ontwikkelingen van de broedvogelaantallen geven een wisselend, maar vaak wel deprimerend bekend beeld. Net zoals in Nederland zijn de soorten die aan agrarische landschappen gebonden zijn (vooral in het noordwesten) vrijwel verdwenen of sterk achteruitgegaan. Ook enkele bossoorten doen het slecht, zoals Goudhaan, Bonte Vliegenvanger en vooral Fluiter. Zelfs de Tjiftjaf neemt licht af. De meeste moerasvogels doen het redelijk (ook Snor en Grote Karekiet) en Witvleugelstern verscheen weer als broedvogel. Daarentegen verdween de Waterrietzanger in de telperiode als regelmatige broedvogel. De meeste roofvogels nemen toe, maar de Rode Wouw, waarvan Duitsland een aanzienlijk deel van de wereldpopulatie herbergt, neemt af. Voor veel 'spectaculaire' soorten zijn er herintroductieprogramma's op landelijk of lokaal niveau. Die leveren echter niet altijd iets op.

Er is gewerkt op basis van topografische kaartbladen (TK): deze zijn 10 lengtebij 6 breedtegraden groot (gemiddeld 126 km²). De aantallen van 45 algemene soorten werden gemodelleerd op basis van tellingen in vakken van 1 km²; voor de minder algemene soorten maakten de karteerders de aantalsschattingen. Voor zeldzame soorten en koloniebroeders waren vaak (ook) gegevens van overheidspijlen beschikbaar. Uiteindelijk wordt voor zo'n 90% van de atlashokken de soortenlijst als volledig beschouwd. De enige écht gemiste kans was een nauwkeurige schatting van het aantal Stadsduiven. De aantallen worden aangegeven in individuen, territoria, paren of broedparen. De verschillen zijn (onder andere) gebaseerd op de vier verschillen-

de minimumcriteria om broedgevallen te bepalen, waarvan ik de uitleg pas in de soortenlijst in Appendix 1 kon vinden.

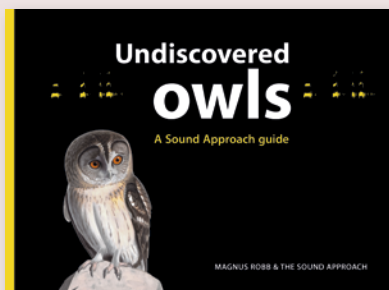
Voor de regelmatige broedvogels zijn twee, voor 45 algemene soorten zelfs vier, bladzijden gereserveerd. De drie soorten flamingo's worden gecombineerd aanzien ze allemaal op hetzelfde eilandje in het Zwillbrocker Venn broeden. Aan het eind van de soorthoofdstukken worden 45 onregelmatige en uitgestorven broedvogels besproken op telkens een halve pagina. De soortbesprekingen zijn uniform van opzet: op de eerste pagina de soorttekst, op de laatste de verspreidingskaart en geschatte aantallen. De aantallen worden weergegeven in maar liefst elf klassen en kleuren: in de legenda staat voor iedere klasse het aantal TK's vermeld. Voor de meeste soorten zijn de kaarten duidelijk, maar voor wijdverspreide koloniebroeders (zoals Roek en Kokmeeuw) kunnen de kleurverschillen een beetje storen bij de interpretatie. Ter vergelijking wordt ook de verspreiding in 1985 weergegeven, en voor algemene en sommige minder algemene soorten ook een grafiek met het verloop van de populatie over de laatste 20 jaar. Elke besproken soort is, volgens de inleiding "niet-controversieel", geïllustreerd door Paschalis Dougalis.

Op de twee extra bladzijden voor de algemeenste soorten worden de uitkomsten van de modelberekeningen gepresenteerd: één zeer gedetailleerde dichtheidskaart op de tweede pagina en een op TK's omgerekende modelkaart op de derde. Hierdoor laten de verspreidingskaart en de modelkaart zich gemakkelijk vergelijken. De gedetailleerde kaarten zijn fraai voor de echt algemene soorten (Merel), maar voor in lagere dichtheden voorkomende soorten soms volkomen onleesbaar (bijvoorbeeld Boompieper en Spotvogel). De verspreidingsmodellen zijn voor sommige soorten incorrect: Spotvogel, Rietgors en Taigaboomkruiper zijn opvallende voorbeelden.

Na in de atlas gebladerd te hebben zijn er natuurlijk ook nog inleidende hoofdstukken die de aandacht verdienen. Vooral hoofdstuk 2 over landschap en klimaat en

hoofdstuk 5 over de gebruikte methoden dragen bij aan het begrip van het atlasgedeelte. Het Duits wordt hier en daar wel bijzonder technisch: de korte Engelse samenvatting van de hoofdstukken (net voor de appendices) is een goede inleiding. De overige hoofdstukken maken vooral duidelijk hoe ingewikkeld het is om in een federale structuur, met in sommige regio's weinig vogelaars, een landelijke atlas te organiseren. Vooral het feit dat in diverse deelstaten financiële tegemoetkomingen verstrekt zijn aan de vrijwilligers kan voor een volgend atlasproject wel eens een extra drempel opwerpen. Sommige van deze hoofdstukken hadden misschien beter ná het atlasgedeelte kunnen komen, maar ze geven ook aan hoe opgelucht de schrijvers zijn dat de atlas er eindelijk ligt. Hij was echter het wachten meer dan waard: voor iedereen die de avifauna van Duitsland beter wil leren kennen is hij onontbeerlijk. – Jan Hein van Steenis

Undiscovered Owls A Sound Approach guide

Magnus Robb & The Sound Approach 2015. *The Sound Approach*, Poole Dorset. ISBN 978-90-810933-7-8. Harde kaft, 308 pp + 4 cd's. Prijs £ 39,95.

In de zeventiger jaren deed ik taxonomisch onderzoek aan Dwergooruilen aan de hand van geluiden. Voor dat pionierswerk had ik de beschikking over bandrecorders, cassette-recorders, LP's en – toen nog nieuw! – een sonograaf. Daar kon je een eind mee komen. Cd's, laptops, email, internet, websites met vogelgeluiden en DNA-analyses bestonden nog niet. Al deze technologische innovaties zijn ten volle benut in het boek *Undiscovered Owls*, samengesteld door

Magnus Robb en een team vogelaars onder de naam *The Sound Approach*, naast Magnus bestaande uit Arnoud van den Berg en Mark Constantine. Ook andere vogelaars hebben geluidsopnamen bijgedragen. *The Sound Approach* bracht al eerder soortgelijke boeken en cd's uit, onder meer over stormvogels.

Het resultaat is een verbluffend hybride boekwerk in de beste zin van het woord. Korte beschrijvingen en verspreidingskaarten van soorten worden afgewisseld met soms schitterende foto's, fraaie tekeningen, geluidsopnamen van vaak goede kwaliteit (op vier cd's) en verhelderende sonogrammen. De stijl is helder en boeiend en de auteurs vergeten niet aan het eind van elk hoofdstuk een *cliffhanger* toe te voegen. Ze hebben zich niet beperkt tot territoriumroepen, maar hebben van veel soorten ook *soliciting calls*, alarmroepen, opwindingsroepen, baltsroepen, paringsroepen, vertrekroepen (!) en bedelroepen van jongen verzameld – een enorme prestatie. Ook die worden waar mogelijk en zinvol met elkaar vergeleken. Het boek boeit te meer door de reisverhalen, waarin de auteurs hun speurtochten naar en ontmoetingen met uilen beschrijven, inclusief hun sensaties en frustraties. Het doet een beetje denken aan de 'making of' toegift bij natuurfilms, maar hier begint het verhaal er vaak mee. De luisteraar krijgt een intensieve beleving van de context cadeau doordat in de geluidsopnamen ook geluiden van andere vogelsoorten zijn te horen, naast bijvoorbeeld een blèrende geit, een ruisende rivier, huilende wolven en vleugelslagen van uilen en vlee rhonden. Luisterend met de koptelefoon sloeg ik zelfs een keer een 'mug' van mijn hoofd weg.

Het boek behandelt alle West-Palearctische uilensoorten. Dat zijn er volgens de auteurs 27, waarbij ze Dwergooruil, Steenuil, Oehoe en vooral Kerkuil hebben opgesplitst en ook de uilen van de Kaapverdische Eilanden en het zuidoostelijke deel van het Arabische Schiereiland (dat vaak niet tot de Palearctis wordt gerekend) hebben meegenomen. Voor sommige soorten geven ze ter vergelijking ook ge-

luiden van verwante soorten elders in de wereld.

De titel *Undiscovered Owls* is wat verwarrend, want vrijwel alle behandelde soorten waren al lang bekend. *Undiscovered* zou de lading beter dekken, want de auteurs voegen veel nieuwe geluiden toe aan de reeds bekende repertoires. En ze analyseren reeds bekende geluiden beter, zoals bijvoorbeeld die van de Dwergooruil van Cyprus. De roep van deze populatie telt niet één noot (zoals meestal bij de Dwergooruil) maar twee en de toonhoogte is lager. Niet zo gek dat ze hem opwaarderen tot nieuwe soort, *Otus cyprius*, hoewel daarvoor in het DNA geen steun is gevonden. De Bruine Visuil *Bubo zeylonensis* hebben ze herontdekt in Turkije - knap werk! - en afgesplitst als *Bubo semenowi*. Deze uil blijkt een uitzonderlijk lage roep te hebben. Geheel *undiscovered* leek echter de grote klapper van het team: de onbekende 'bosuil' die ze op 24 maart 2013 in Oman ontdekten in een vrijwel boomloos biotoop en hebben beschreven als Omaanse Uil *Strix omanensis*. Wat een sensatie dat we deze nieuwe, obscure uil van zo nabij mogen horen! Overigens zijn er na het verschijnen van dit boek al weer nieuwe ontdekkingen gedaan. Het type-exemplaar van de nauw verwante

Palestijnse Bosuil *S. butleri*, dat stamt uit Pakistan, blijkt op basis van DNA-vergelijking een Omaanse Uil zijn, en deze soort is nu ook in Iran ontdekt. Hierdoor heeft de Omaanse Uil de wetenschappelijke naam *S. butleri* overgenomen en is Palestijnse Bosuil omgedoopt tot *S. hadorami*. Toch niet helemaal een nieuwe soort dus, maar een herontdekking na 135 jaar, van de eerste levende exemplaren. Er zijn echter nog geen geluiden bekend uit Iran en Pakistan, dus er blijft werk te doen.

Het boek is fraai en zorgvuldig uitgevoerd. Ik vond slechts twee drukfoutjes en één verkeerde stip op een verspreidingskaart. Niet geheel juist is de mededeling dat de arealen van Sperweruil en de Amerikaanse Oostelijke Schreeuwuil niet overlappen: dat doen ze wel in Ontario. Op twee plaatsen spreekt de tekst zichzelf tegen: daar worden roepen eerst toegeschreven aan mannetje respectievelijk vrouwtje, maar staat een paar regels verder dat de geslachten onduidelijk zijn. Jammer is ook dat de lage roep van enkele uilen staat afgedrukt op een sonogram met grote toonhoogte-schaal. Daardoor is de toonhoogte niet nauwkeurig af te lezen, terwijl hij evenmin wordt vermeld in de tekst. Een enkele keer kan wat verwarring ontstaan door-

dat een andere vogelsoort niet, zoals vermeld, op de achtergrond is te horen maar op de voorgrond, of niet wordt genoemd in de begeleidende tekst.

Vergezocht vind ik de opsplitsing van de Steenuil in Steenuil *Athene vidalii* (Spanje tot de Baltische Staten) en Kokomiau *A. noctua* (Noord-Afrika, Sardinië en Corsica tot Korea). De auteurs benadrukken de (vrij grote) verschillen in DNA en de (volgens mij tamelijk subtiele) verschillen in geluid, maar ze geven geen informatie over hoe groot die verschillen zijn in de contactzone, die loopt van Italië tot West-Rusland. Het verspreidingsbeeld van de twee taxa doet enigszins denken aan dat van Zwarte Kraai en Bonte Kraai, dat is terug te voeren op geografische opsplitsing tijdens de ijstijden. Maar de kraaien bastaarden net als de uilen nog steeds met elkaar, en dan hecht ik meer waarde aan de keuzes die de vogels zelf maken dan aan die van DNA-analisten.

Blijft staan dat dit boek een mijlpaal is in het uilenonderzoek, die alleen kon worden bereikt door jarenlang intensief en soms halsbrekend veldwerk. Enthousiast aanbevolen voor ieder die geïnteresseerd is in uilen en in taxonomisch onderzoek aan vogels of andere dieren aan de hand van hun geluiden - *Wouter van der Weijden*

Erratum

Op de foto op blz 91 van *Limosa* 88.2 ontbrak de Zwarte Rotgans; dit had de uitsnede moeten zijn. *On the picture on page 91 of Limosa 88.2, the Black Brent was missing. The picture should have been cropped like this.* (foto Otto de Vries)

